

*toets*steen

2019 (3)

INHOUD

adv.: De Klop Mode	02
van de voorzitter	03
kunstavond(en)	03
Vincent in Amsterdam	04
Nolde een genie	05
Van Gogh en de Zonnebloemen	07
beeldclichés	08
lang leve Rembrandt	11
Toets info	12
buitenschilderen	12
strip	15
programma	16
vereniging info	18
adv.: Heger en van den Berg	19

ILLUSTRATIES

01 Jeroen Krabbé, Hiva Oa – Gauguin's Graf
Fundatie Zwolle vanaf 14 september 2019
03 de Dam tijdens leven Vincent
04 Kee Vos & zoon Jan
06 Emil Nolde, Zelfportret
07 Emil Nolde, Avond II
08 Charlotte Caspers kopieën makend van Zonnebloemen
09 Gauguin, 'Manao Tupapou, Spirit of the dead watching'
11 Lang Leve Rembrandt – Leo Schruijer
13 Sam Drukker, model
12-14 en 20 Buitenschilderen de Toets

de 'toetssteen' verschijnt in de maanden Januari, april en september.

36e jaargang nr.3, september 2019 Vormgeving Cees van Es

De Klop Mode

Een unieke collectie scandinavische mode
vindt u in hartje Nederland

MARIMEKKO • VUOKKO • ELISABETH KLOK • FINN FASHION • MARGARETA FORSLUND

Slotlaan 127 3701 GA Zeist Tel. 030-6919356

VOORWOORD

In het laatste nummer schreef ik *'tot mijn spijt heb ik enkele artikelen moeten inkorten vanwege ruimtegebrek'*. Een zeldzaamheid, want meestal zit ik krap in kopij. Regel is, dat er zonder medeweten van de schrijver nooit aan de essentie van het stuk wordt gesleuteld, slechts tekst met verwijzingen naar reeds gestopte tentoonstellingen en één of meer foto's worden eventueel niet gebruikt of niet geplaatst waar verwacht. Indien u niet tevreden bent met de aandacht die uw artikel krijgt of heeft u een tip hoe we de Toetssteen kunnen verbeteren, laat het dan de redactie weten. Veel leesplezier.

Cees van Es, redactie.

VAN DE VOORZITTER

We zijn het nieuwe seizoen goed begonnen! Tijdens de Walk Art Markt heeft het concept van een "Toets-sstraat" goed uitgepakt: de Toetskraam te midden van tien kramen van Toetsleden die op eigen titel meededen aan de kunstmarkt. Ondanks de harde wind was er veel belangstelling.

Op zaterdag 31 augustus hebben veel leden de handen flink laten wapperen en ons atelier weer helemaal schoongemaakt en in gereedheid gebracht voor het nieuwe seizoen, te beginnen met onze Open Dag op zondag 1 september. Veel bezoekers wisten de weg naar ons atelier te vinden. We hebben goede hoop dat een aantal bezoeker zich aanmeldt als nieuw lid.

De voorbereidingen voor ons jubileumfeest zijn inmiddels in volle gang. Ik hoop op 21 september velen van jullie te mogen begroeten.

We gaan er met zijn allen weer een mooi seizoen van maken!

Erie Merkus

KUNSTAVOND(EN)

Vrijdag 27 september: Wim Kemperman zal alles vertellen (en laten zien!) over zijn glaskunst.

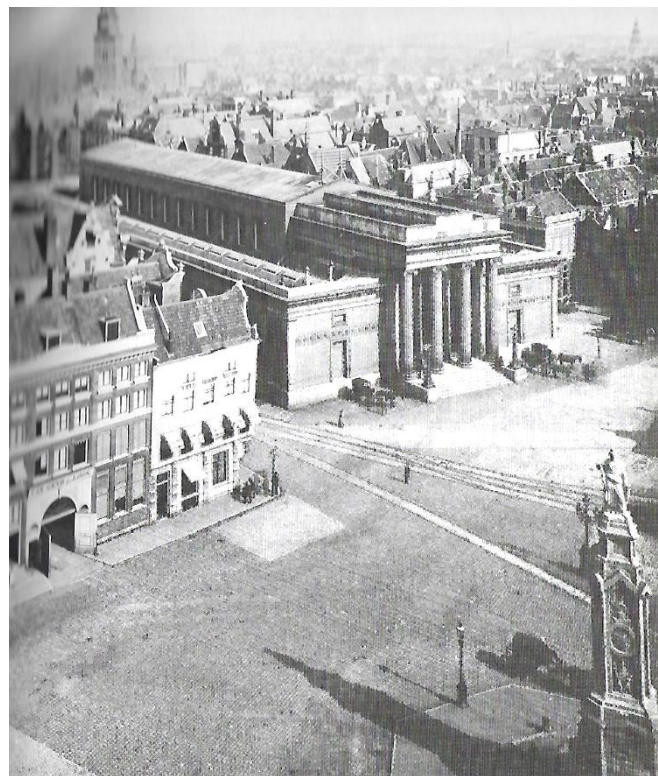
Vrijdag 25 oktober: Esther van Duijn zal een presentatie verzorgen over haar werk als schilderijen restaurator, in onder meer het Kröller Müller Museum, het Van Gogh

Museum en het Rijksmuseum. Esther is de komende jaren intensief betrokken bij de restauratie van De Nachtwacht!

De kunstavonden starten om 20:00 uur. Introductie is toegestaan.

VINCENT IN AMSTERDAM.

Er is heel veel te lezen over Vincent. Al zijn perioden zijn uitgebreid beschreven. Maar één periode is volgens mij steeds onderbelicht en als Amsterdammertje kan ik het niet laten iets over deze periode te melden. Dankzij zijn brieven aan zijn broer Theo van Gogh zijn we goed op de hoogte van zijn tijd in Amsterdam. In maart 1877 bracht hij voor het eerst een bezoek aan deze stad.

Samen met zijn broer ging hij naar museum Van der Hoop en naar familieleden. Het laatste om de mogelijkheden te bespreken van een godsdienstige loopbaan.

Vincent wilde niets liever dan predikant worden, net zoals zijn vader. Om die reden ging hij bij zijn oom Jan wonen, die commandant op de Marinewerf was. Vincent wilde toegelaten worden tot de universiteit, maar ongeduldig als hij was verliet hij de studie, omdat hij het verschrikkelijk saai vond. In 1878 verliet hij Amsterdam om in de Borinage zijn geluk als predikant te beproeven.

Vincent zou nog twee keer terugkomen. De eerste keer, de affaire met Kee Vos en in 1885 bezocht hij het pas geopende Rijksmuseum.

Vincent is 24 jaar als hij naar Amsterdam komt om zich voor te bereiden op het staatsexamen van de universiteit. Hij heeft dan de kostschool in Zevenbergen en de HBS in Tilburg achter de rug, die hij overigens niet afmaakte. Op zijn 16^e was hij bediende geworden bij kunsthandel Goupil & Cie, die vestigingen had in Den Haag, Londen en Parijs. Zijn oom Vincent, broer van zijn vader, vindt hem totaal niet geschikt voor het zakenleven en ontslaat hem. Vincent wordt hulponderwijzer in Ramsgate en hulpprediker in Isleworth, maar dit wordt ook niets en teleurgesteld treedt hij in Dordrecht in dienst van boekhandel Blussé en Van Braam. Zijn kamergenoot Görlitz vindt hem maar vreemde monnikachtige figuur. De boekhandel is ook niets voor Vincent. Hij maakt liever pentekeningen en verdiept zich in de bijbel, want predikant worden is zijn grote roeping. Via Görlitz lukt het hem om te gaan studeren voor predikant met toestemming van de ouders van Vincent.

De ouders van Vincent proberen hem een beetje te fatsoeneren, zodat hij netjes bij zijn oom Jan kan wonen. Vincent gaat vaak op bezoek bij een ander familielid, de Amsterdamse dominee Johannes Stricker, die getrouwd is met een zuster van Vincents moeder. Hun dochter Cornelia Adriana woont vlakbij de Westerkerk op de Prinsengracht. Zij wordt Kee genoemd en zij is getrouwd met Christoffel Vos een voormalige dominee. Vincent heeft waarschijnlijk gevoelens gehad voor zijn zevenjaar oudere nicht Kee. In een brief aan Theo van 18 september 1877 schrijft Vincent:

'Maandagavond bracht ik bij Vos en Kee door. Die hebben elkaar wel lief en waar liefde woont de Heer zijn zegen gebiedt, kan men wel opmerken. Het is daar aardig aan huis, alleen erg jammer dat hij geen dominee is kunnen blijven. Als men hen zo samen ziet zitten des avonds bij het vriendelijke licht van hunne lamp en daar

vlakbij de slaapkamer van hun jongen die van tijd tot tijd wakker wordt en zijn moeder om het een of ander vraagt dan is dat een idylle, maar zij kennen de barre dagen en slapeloze nachten ook en angst en zorg.'

Vincent weet dat Vos een slechte gezondheid had, vandaar dat hij zijn domineeschap moest verruilen voor journalist bij het Algemeen Handelsblad. Ook is het overlijden van het jongste zoontje van een jaar een slag voor het echtpaar.

Als Kee in de zomer met haar zoon Jan een bezoek brengt aan de woning van Vincent te Etten verklaart hij haar zijn liefde. Helaas voor Vincent is haar antwoord: *'Nooit, neen, nimmer.'*

'Kee Vos & zoon Jan'

Vincent studeert klassieke talen bij Mendes da Costa en zijn neef Teixeira de Mattos onderwijst Vincent in wiskunde. De laatste naam vond ik zo mooi dat ik een van mijn poezen Teixeira de Mattos heb genoemd. Af en toe luisterde de poes ernaar, want zijn staart kwam dan omhoog.

Na de studie bij zijn Amsterdamse leraren slaagt hij niet, wat wel raar is, want hij had een grote scherpzinnigheid en een uitstekende talenkennis. Maar uit brieven blijkt dat Vincent moeite had met de dorre leerstof en dat hij liever tekende.

In veel brieven van Vincent blijkt zijn grote liefde voor de natuur. Uitgebreid doet hij verslag van zijn wandelingen door Amsterdam.

Zondag 21 oktober 1877. Amsterdam in de herfst. Vincent geniet ervan tussen twee kerkdiensten door. Hij is eerst naar de Noorderkerk geweest en gaat daarna naar de Engelse kerk. Hij loopt waarschijnlijk van de Noordermarkt door allerlei smalle verbindingstraatjes tussen de Prinsen-, Keizers- en Herengracht naar het Begijnhof. Hij schrijft: *'de grachten zijn eigenaardig mooi, nu de bladeren aan de bomen de herfstkleuren hebben'*.

Veel plaatsen die Vincent in zijn Amsterdamse tijd heeft bezocht zijn er nog. De stad zelf is echter enorm veranderd, zoals De Dam. Het zou daarom jammer zijn geen aandacht te schenken aan de uitgebreide beschrijvingen van zijn wandelingen langs de hiervoor genoemde plekken.

Hans Doortmont

NOLDE EEN GENIE

In Hamburg Is tot 15 september 2019 een tentoonstelling van het oeuvre van Emil Nolde (1867-1956): **Nolde, een Duitse legende**. Deze tentoonstelling deed veel stof opwaaien, want de bijbehorende teksten uit zijn brieven lieten niets aan de verbeelding over: het was duidelijk hoe hij tegen de wereld aankeek en welk mensbeeld hij had.

De tien jaar voorafgaand aan de Eerste Wereldoorlog zouden gaan behoren tot de meest avontuurlijke en revolutionaire in de geschiedenis van de westerse kunst. In de periode 1905-1920 waren in Duitsland de belangrijkste kunstenaars in twee groepen in te delen: *Die Brücke* en *Der Blaue Reiter*. Emil Nolde sloot zich in 1906 aan bij de kunstenaarsbeweging *Die Brücke*. Hij was al een erkend kunstenaar, toen hij werd voorgesteld aan de leden van *Die Brücke*. Zij hadden een tentoonstelling van hem gezien en waren diep onder de indruk van zijn onstuimige kleuren. Zij herkenden een artistieke verwantschap, die gelijkgestemde doelstellingen - geïnspireerd door Van Gogh veronderstelden. *Die Brücke* was gekant tegen academisme en richtte zich op de natuur. Dat is niet zo vreemd, want ze stonden als het ware nog met één been in de laat 19e eeuwse

vernieuwingsbeweging Jugendstil (1880 tot en met de Eerste Wereldoorlog), die ook uitging van een zorgvuldige, door de natuur georkestreerde vormgeving.

Emil Nolde werd in 1867 als de boerenzoon Emil Hansen geboren in het toen nog Duitse, maar later Deense, dorpje Nolde waaraan hij in 1901 zijn kunstenaarsnaam ontleende. Trots schrijft hij op de eerste bladzijde van zijn autobiografie 'Mein Leben', dat zijn familie van moederskant al negen generaties in Nolde woont, en op de volgende twintig pagina's vertelt hij over de overvloedige en extatische gevoelens oproepende natuur van zijn geboortegrond. Hoe bezield de natuur in Noldes werk is, blijkt vervolgens uit een serie ansichtkaarten die hij laat drukken in het Zwitserse Sankt Gallen waar hij in 1894 als leerling meubelmaker verbleef. Kaarten met tekeningen van de Matterhorn en de Ortler. Bergen die door Nolde niet verstillend en massief als uitdagingen voor alpinisten getekend werden, maar die als levende wezens lachen, dromen en hun wenkbrauwen fronsen.

De overweldigende rotspartijen waren bergreuzen die de toeschouwer begroeten en geruststellen. De ansichtkaarten bleken zo in de smaak te vallen, dat binnen tien dagen 100.000 van Noldes levende bergen verkocht werden. Waarop de jonge en plotseling rijk geworden meubelmakers leerling zijn ontslag nam en besloot om zijn leven aan de schilderkunst te wijden. Kunst die levenslang Noldes natuurmystiek zou weerspiegelen.

De meeste aanhangers van *Die Brücke* verhuisden tussen 1910 en 1914 naar Berlijn vanwege de artistieke mogelijkheden. Ze hadden weinig op met de moderne tijd met haar vluchtige contacten en het gebrek aan diepgang in het tonen van emoties. Zij stelden zich antiburgerlijk op en zagen ook weinig heil in een geciviliseerde samenleving en hadden een sterke hang naar een paradijselijke levensstijl. In dit klimaat floreerde de mythe van 'het primitieve': het idee dat er in de aard van inheemse volken een grote spontaniteit, energie, oprechtheid en ongeunsteldheid besloten lag. Nolde was diep onder de indruk van de kunst uit Afrika en Oceanië. Kunst die tot dan toe niet in verzamelingen voorkwam, maar die alleen te zien was in etnografische en antropologische musea. In 1913 vertrok de inmiddels zesenvestigjarige schilder op uitnodiging van het Reichskolonialamt naar de Duitse kolonie Nieuw-

Guinea. In elk dorp dat hij op zijn reis aandeed begon hij meteen met schetsen en aquarelleren. De reis leverde een grote serie tekeningen, houtsnedes en schilderijen met plaatselijke 'wilden' op. Noldes personages zijn zonder uitzondering naakt, krachtig, gespierd en tegen de zwart-blauwe achtergrond van de oernacht geplaatst.

Verheving van vorm en kleur is bij de *Brücke*-leden een belangrijk streven geweest. De felle roden, gelen en groenen spatten van het doek af. Het blauw is altijd nachtblauw en het zwart de diepste nachtkleur die je kunt bedenken. Het grote, moderne schildersgebaar is toen geboren. Fijne penselen bestonden voor deze schilders niet. Hun kwasten en borstels waren grof en ruig. Ze hoefden zich ook niet in details te verliezen. Met diezelfde grove borstels werden alle vlakken vrijwel egaal ingekleurd. Naar voorbeeld van Van Gogh werden diezelfde figuratieve kleurvlakken afgekaderd met een donkere lijn, die aan het geheel een tekenachtige uitstraling gaf. Over zijn eigen kunst schreef Nolde: „*Met kleuren, de middelen, de techniek voerde ik een zware strijd. Alles moet opnieuw worden uitgevonden, alles wat ik leerde betekent niets.*”

‘Zelfportret’

Nolde had grote moeite met de tijdgeest. Zowel de miljoenen oorlogsgraven aan weerszijden van de Noordfranse frontoorlog, als de vlucht in het stadsvermaak was voor hem het bewijs dat de geest uit de wereld was verdwenen. Dat waarden en normen door onverschilligheid werden ondergraven, praal en

klatergoud elke inhoud verving en de toeschouwers afgestompt toekeken zonder nog geschokt te raken. Niet de buitenwereld maar de binnenwereld, daar ging het de kunstenaars om. Kunst als uitdrukking van emotie en innerlijke beleving. Afkeer van de stad en de terugkeer naar de natuur was ook een thema dat later een van de programmapunten in de nationaalsocialistische Duitse propaganda zou worden. Nolde voelde zich aangesproken door hun liefde voor de natuur, hun gebondenheid aan de heilige Duitse grond. Hij werd in 1920 medeoprichter van de Noord-Sleeswijkse afdeling van de NSDAP. In 1933 was hij prominent en trots aanwezig op een Berlijnse expositie van nationaalsocialistische kunstenaars.

Maar Noldes teleurstelling was groot toen Hitler, van wie hij een overtuigd aanhanger was, zijn werk decadent verklaarde. Enkele werken werden op een prominente plek opgehangen in de reizende tentoonstelling ‘**Entartete Kunst**’, waarmee de nazi’s wilden laten zien hoe verwerpelijk moderne kunst was. Joseph Göbbels, die na de machtsovername van Hitler in 1933 minister van Volksvoorlichting en Propaganda werd en één van Noldes voornaamste bewonderaars was, ontdeed zich snel van Noldes doeken. Nolde kreeg een schilderverbod opgelegd, dat dagelijks door een veldwachter werd gecontroleerd. Toch bleef hij in het geheim verder werken. Hij werd een eenzaam mens, in wiens werk zowel diepreligieuze als diep menselijke gevoelens tot uitdrukking kwamen. Emil Nolde heeft een prachtig en spetterend kleurrijk oeuvre nagelaten: bloemen, portretten en landschappen. Hij werd de schilder van de ‘extatische kleurstormen’ genoemd. Hij is als groot artistiek kunstvernieuwer de geschiedenis ingegaan en wordt alom gezien als de grondlegger en het zuiverste voorbeeld van het vroege, Noordduitse expressionisme (1910-1925).

Terwijl al langer bekend was dat Nolde op politiek terrein geen geheel onbeschreven blad was, maar juist een vroeg aanhanger van de NSDAP, kreeg bondskanselier Helmut Schmidt in april 1982, met veel media-aandacht, een exemplaar van *Hohe Sonnenblumen* aangeboden voor de Ambtskanzelarei. Maar door het publiceren van Noldes brieven op de tentoonstelling in Hamburg wordt er een bom onder zijn artistieke oeuvre gelegd. Door middel van fragmenten uit brieven wordt glashelder aangetoond,

dat Nolde zelf een overtuigd nazi was, een antisemiet, die joodse kunsthandelaars en schilders in diskrediet bracht. Als gevolg daarvan heeft Angela Merkel onlangs twee doeken van Nolde: *Brecher* uit 1936 en *Blumengarten* uit 1915 uit haar werkkamer laten verwijderen.

'Avond II'

Blumengarten verbeeldt een mooie tuin en *Brecher* stelt een zeegezicht voor: een dreigende wolkenlucht boven een ziedende golf, die op het punt staat te breken. Merkel heeft ze uitgeleend aan de expo in Hamburg, maar daarna wil ze ze niet meer terug.

Noldes oeuvre is weliswaar geen nazipropaganda, maar de ambtswoning van de bondskanselier staat ergens voor, politiek gezien. Daar ontvangt Merkel bezoek en als pronkstuk wil ze daar geen werk van een nazi hebben, hoe mooi ze dat misschien ook vindt.

De ernst van de Holocaust met zijn ongehoord gruwelijke vernietigingskampen en miljoenen vermoorde mensen is zo heftig, dat het nu na 75 jaar nog steeds moeilijk is om er mee om te gaan. Momenteel is in heel Europa ook een toenemende hetze gaande tegen Israël en de Joden. Het Duitse weekblad *Die Zeit* staat bol van de artikelen 'De artistieke waarde is belangrijker dan de morele waarde'. In de *Südwest Presse* wordt het tegenovergestelde gesteld 'kunst moet bezemschoon zijn'. Felix Krämer, de kunstzinnige leider van het Kunstpallast in Düsseldorf, noemt de beslissing die Angela Merkel nam 'het juiste signaal'. "Je kunt na kennis genomen te hebben van zijn brieven, Noldes kunst niet los zien van zijn denken. De morele waarde van de kunstenaar is belangrijker dan de artistieke waarde van het kunstwerk" aldus Krämer.

Maar moeten kunstwerken van kunstenaars, wiens denkbelden mensonwaardig of afwijkend van de tijdgeest zijn, verdwijnen uit de maatschappij of kan een kunstwerk helemaal op zichzelf staan? Kunst hoort bij de tijd waarin het gemaakt is, maar het is in andere tijdperken ook te zien. Elke kunstenaar, elk mens, is een product van zijn maatschappij. Kunst is verbonden met waarde: artistieke waarde, maar ook met economische waarde en...politieke betekenis. Maar voor de morele waarde is het complexer. Elke mening is sociologisch bepaald. Daar zijn al te vaak grote fouten mee gemaakt. Denk maar aan de beeldenstorm in de Middeleeuwen, in de Reformatie, de vernielingen in de Franse Revolutie en nog onlangs die in Irak en Syrië.

Het meest onthutsende is, dat momenteel in de kunstwereld geen oorlog of tirannie nodig is om kunst te vernietigen of uit de weg te ruimen. Woorden in brieven en op sociale media kunnen daar al toe in staat zijn. Daar hebben meer kunstenaars last van. Heeft het met onze 'gevoelige' tijdgeest te maken dat we zo worstelen met de ethiek van genieën als de antisemitische schrijver Céline of de nazi-sympatisant filosoof Heidegger, de vermeende kindermisbruiker Michael Jackson, filmmaker Polanski of...vul maar in.

Zelf ben ik van mening, dat de kunstwereld een aparte onafhankelijke wereld is, met eigen wetmatigheden, niet gebonden aan wetten en regels van de contemporaine maatschappij. Ook als het schuurt en wringt zou toch alleen de artistieke waarde van kunst moeten tellen. Ook als een mens mensonwaardige en/of afwijkende denkbelden heeft, kan hij een geweldige kunstenaar zijn, die prachtige kunstwerken maakt. Van mij mag dat gezien worden.

Coby van der Neut, kunsthistoricus

VAN GOGH EN DE ZONNEBLOEMEN.

(Van Gogh museum van 21 juni tot 1 september)

Op aanraden van uiteraard mijn schoonzoon, weer naar het Van Gogh museum. Ondanks het feit dat er maar één grote zaal voor de tentoonstelling "Van Gogh en de zonnebloemen" was ingericht. Is het toch de moeite waard deze expositie te beleven.

De sfeer is weer fantastisch en bijzonder interessant. Door de tijdbloks valt het aantal bezoekers wel mee. De zonnebloemen uit 1889 is een van de bekendste schilderijen van Vincent van Gogh. Het schilderij staat in het middelpunt van de zomertentoonstelling in het Van Gogh museum in Amsterdam. Er is heel veel onderzoek gedaan naar dit schilderij. Hoe het ontstond en welke betekenis de zonnebloem voor Vincent had. De tentoonstelling laat de resultaten zien van het recente materiaal-technische onderzoek naar dit werk. Vincent zei dat dit het beste werk was dat hij ooit gemaakt had. Men heeft uitgezocht hoe hij te werk ging. Hoe zit het met de verkleuringen van bepaalde pigmenten? Wat weten we van alle restauraties en wat is de huidige conditie van het schilderij. Om een indruk te geven van de kleuren, zoals zij er oorspronkelijk uitzagen, zijn voor de tentoonstelling geschilderde reconstructies gemaakt. Ook is- en dat is heel interessant- de achterkant van het werk te zien, inclusief het latje dat Vincent zelf toevoegde om zijn zonnebloemen meer ruimte te geven.

Tijdens zijn verblijf in Parijs koos hij voor het eerst de zonnebloem. Pas in het Zuid-Franse Arles schilderde hij de beroemde grote vazen met zonnebloemen, die verbonden raakten met zijn vriendschap met Paul Gauguin. Het schilderij was ook oorspronkelijk bedoeld voor Gauguin. Zowel Gauguin als zijn broer Theo waren verrukt van het schilderij.

Op de tentoonstelling zijn 23 werken te zien, vrijwel allemaal uit de collectie van het museum.

Ook is te zien: "Het gele huis" en Paul Gauguins werk "Van Gogh zonnebloemen schilderend" en wat tekeningen van Van Gogh. Verder zijn er twee bruiklenen te zien van Van Gogh. "Zinnias in een majolica kan", uit 1888 en van Isaac Israëls "Vrouw in profiel voor de Zonnebloemen van Van Gogh" uit het museum de Fundatie in Zwolle.

Heel interessant is, dat voor het eerst de achterkant van "De zonnebloemen" wordt getoond, zodat het latje met de originele spijkers zichtbaar is. Waarschijnlijk ontdekte Vincent dat de zonnebloemen te dicht bij de rand zouden komen.

Het schilderij is bestudeerd met de nieuwste onderzoeksmethode. Men heeft eerdere restauraties bekeken en men heeft geprobeerd het 130 jaar oude

schilderij zo goed mogelijk te conserveren voor de toekomst. Aangezien het schilderij erg gevoelig is voor trillingen en temperatuur heeft men besloten het werk niet meer te laten reizen.

Ook heel interessant is te zien hoe de bekende kunstenares Charlotte Caspers, bekend uit het tv programma "Het geheim van de meester", kopieën heeft gemaakt op grond van de onderzoekresultaten van de oorspronkelijke kleuren. Het is een wereld van verschil.

Het schilderij van Van Gogh moet stralend geel geweest zijn en helaas is door licht het hele schilderij donkerder geworden. Daarom heeft het Van Gogh museum het belichtingsbeleid veranderd. Halogeenlampen zijn vervangen door warmwitte ledverlichting om verdere verkleuringen te vertragen. In de tentoonstelling wordt hier ook uitgebreid iets over verteld.

In elk geval is het de moeite waard de tentoonstelling te bekijken en eventueel na te genieten met de catalogus.

Bij de foto: *Charlotte Caspers kopieën makend van de Zonnebloemen. Foto overgenomen uit de catalogus.*

Hans Doortmont

BEELDCLICHÉS

Op Instagram zag ik een foto uit 2015, die door reis-fotograaf Chris Burkhard is genomen vanaf de top van Roy's Peak in Nieuw Zeeland: een reiziger kijkt uit over het meer. Het deed me denken aan het klassieke romantische schilderij van Caspar David Friedrich.

Chris Burkhard heeft miljoenen volgers en dit beeld wordt veelvuldig geïmiteerd/toegeëigend. Helaas is het daarmee tot een van de vele insta-beeldclichés verworpen.

Onze beeldvorming van verre en vreemde plekken is eeuwenlang door middel van afbeeldingen van kunstenaars in ons collectief geheugen geprint. Prachtige plaatjes van onbekende natuur en cultuur. Omdat de beelden zoveel gebruikt werden ontstonden beeldclichés: in exotische gebieden was de natuur overweldigend, arbeid scheen er onbekend en de liefde was er eindeloos.

Kunstenaars reproduceren/reproduceerden regelmatig delen uit elkaars werk en verspreidden zo de beeldclichés. Wanneer een kunstenaar zich andermans werk toe-eigent door het te reproduceren, zodat het deel wordt van het algemeen verspreide beeld, spreekt men van *appropriation*. Die term wordt dus gebruikt als een deel of een hele reproductie van een kunstwerk gebruikt wordt in bijv. een advertentie of om aandacht te trekken voor zaken waar het oorspronkelijke kunstwerk niets mee te maken heeft.

Onlangs las ik het boek 'Hallo witte mensen' (2017) van Anouska Nzume. Haar boek- (in jip-en-janneke taal) probeert racisme in beeldclichés te traceren en zij is de discussie aangegaan over wat zij *cultural appropriation*/culturele toe-eigening vindt. Zij zegt: *"Ik vraag jullie alleen om na te denken, om te begrijpen, dat zomaar gebruikmaken van onderdelen van andermans cultuur alleen onschuldig zou zijn in een wereld zonder machtsverhoudingen, zonder systematisch racisme, zonder wit privilege"*. Het zou te gemakkelijk zijn om Nzumes standpunt weg te wuiven als de zoveelste maatschappelijke discussie over racisme, zwarte piet, blanke vla of het n-woord. In de kunst is deze kwestie namelijk van groot belang. Kijkend naar de kunstgeschiedenis komt culturele toe-eigening aan de lopende band voor.

Het exotisme, de fascinatie voor het uitheemse, kreeg in de achttiende eeuw grote invloed op de kunst. Met exotisme wordt het intellectuele raamwerk verondersteld, waarbinnen de beeldvorming in het westen van andere, verre en vreemde culturen –indianen, inuit, joden, moslims, afrikanen, zigeuners- tot stand kwam. Dat leverde raciale en culturele stereotypen op. Ook het oriëntalisme uit het begin van de negentiende eeuw had grote invloed op onze beeldvorming. Kunstenaars, met name van Franse en Brits origine, schilderden beelden

die appeleerden aan vooronderstelling, smaak, fantasie, politiek en vooroordelen van het westerse publiek. Op oriëntalistische kunstwerken werd het oosten over het algemeen afgeschilderd als primitief en achterlijk. Het oosten kon luxueus of barbaars zijn, een haard van kokende passie. Mannen werden vaak geschilderd als meedogenloze moordenaars en vrouwen als slavinnen: naakt, voluptueus en snakkend naar liefde. Veel van die beeldclichés zijn iconisch geworden en geven ons in het westen nog steeds een fantasievol vertekend beeld van het oosten. Beroemde kunstenaars als Ingres en Delacroix hebben de eerste aanzet gegeven tot een zoektocht naar verre culturen. De namenlijst met kunstenaars, volgers, die in hun werk met al dan niet bestaande elementen uit verre en onbekende culturen verlevendigden, is lang. Zij schilderden steeds meer betekenislagen en verweefden betekenisdraden in hun werk.

Gauguin: 'Manao Tupapou, Spirit of the dead watching'

Een voorbeeld: Gauguin trok naar Tahiti om de natuur en cultuur te schilderen. Het beeld dat wij nu van Tahiti hebben heeft veel te maken met hoe hij ons dat heeft laten zien. Zijn idee dat het bandeloos en een voodoo eiland was, waar geloof in geesten de overhand had, is tot op de dag van vandaag een hardnekkig vooroordeel. Op veel van zijn schilderijen zijn wonderlijke taferelen te zien met duistere figuren. Neem het schilderij *Manao*

Tupapou: een naakt meisje dat op haar buik ligt en een voodoo-achtig figuur, een dode geest, aan het voeteneind van het bed. Gauguin wilde een soort tegenhanger van de destijds inmiddels beroemde Olympia van Manet schilderen. Westerlingen zouden dit beeldcliché herkennen, interpreteren en menen met een prostituée te maken te hebben.

Toen dit werk in Frankrijk werd tentoongesteld werd het vooroordeel bevestigd dat Tahitianen in de praktijk van alledag overal geesten meenden te zien. De uitdrukking op het gezicht van het meisje moest verklaren dat zij aan geesten dacht of de geest van een dode aan haar. We weten nu dat het jonge meisje waarschijnlijk gewoon angstig was voor de oude gewelddadige Gauguin en dat haar gezichtsuitdrukking aangeeft dat ze bang is voor wat er gebeurd was of nog ging komen. Hij had haar tot zijn maîtresse gemaakt. Dat mocht het thuisfront niet weten. De bedoeling van Gauguin was om een - totaal verkeerd-beeld te geven van de situatie op Tahiti. Dat weten we omdat James Cook, die al voor 1800 het eiland aandeed, beschreef dat het overgrote deel van de Tahitianen een respectabel leven leidde. Ook de Jezuïeten, die allang op het eiland aanwezig waren, beschreven de bevolking als christelijk, zedig en eerbaar.

Veel Nederlandse kunstenaars zoals Van Gogh en Breitner, lieten zich door verre, bijvoorbeeld de Japanse, kunst inspireren wat leidde tot de stereotypen van geisha's en theeceremonies, het japonisme. In Parijs was Picasso in aanraking gekomen met primitieve Afrikaanse en Polynesische beeldhouwwerken, die hem inspireerden tot het afbeelden van fantasievolle totemfiguren en maskers. Ook liet hij zich inspireren door de beelden van Gauguin. En Karel Appel haalde inspiratie uit: '*primitieve (?)culturen*'. Er komt steeds meer kritiek op kunstenaars die de wijde wereld in trokken/trekken om mensen te portretteren of aspecten van niet-westerse culturen over te nemen en toe te eigenen. Vanaf het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw werd het begrip *cultural appropriation* ook gebruikt als middel om de waarde, die aan artistieke oorspronkelijkheid wordt gehecht, ter discussie te stellen. Een heel recent voorbeeld is de kritiek op Ai Weiwei die, geïnspireerd op het iconische beeld van het aangespoelde jongetje, een paar maanden eerder, zelf naakt op het strand ging

liggen. Een kunstwerk, om zo aandacht te trekken voor de vluchtelingencrisis. Dit kopiëren, toe-eigenen /*cultural appropriation* van het iconische beeld werd als goedkoop scoren en stuitend ervaren in de (kunst)wereld.

Om te zien hoe de ontwikkeling in de discussie over *cultural appropriation* verandering brengt in onze beelden, is het belangrijk om naar het werk te kijken van jonge pas-afgestudeerde kunstenaars zoals van de Minerva, HKU, ArtEZ en de Rietveldacademie. De veelal witte jonge net afgestudeerde kunstenaars ervaren de multiculturele samenleving waar ze in zijn grootgebracht als een vanzelfsprekendheid. Veel culturele uitingen van andere culturen zijn ingebed in hun dagelijkse leven: gebruiken, normen, regels, instellingen, producten. Een voorbeeld van zo'n cultureel product is de geruite Palestijnse keffiyeh sjaal. PLO-leider Yasser Arafat droeg vanaf de opleving van de Palestijnse nationale beweging in de jaren zestig van de vorige eeuw altijd een keffiyeh en wilde zichzelf zodoende presenteren als de belichaming van de Palestijnse strijd. Met hem werd de keffiyeh het symbool van het Palestijnse conflict. In West-Europa kreeg de sjaal diverse betekenissen. Naast teken van steun voor de Palestijnen, droegen tot de millenniumwisseling vooral alternatieve jeugdculturen het als een accessoire, omdat ze het mooi of warm vonden. Vanaf 2001 is er een kruisbestuiving tussen de Arabische en populaire cultuur, waardoor ook modebewuste beroemdheden deze gingen dragen. Het kopiëren van stijlen, levensvisies en ideeën doen jongeren, ze maken het tot onderdeel van hun eigen identiteit. In de kunstwereld heet dit: culturele (stijl)citaten.

Tom van Veen –oud-leerling van het O LZ in Zeist - van de AKI in Enschede is zo'n jonge kunstenaar, die culturele citaten gebruikt. Hij toont in zijn afstudeerwerk portretten van een rouwende vriendengroep, zijn vriendengroep. De jongens, met verschillende culturele achtergronden kijken naar beneden, wenden hun gezicht af of staan ingetogen afgebeeld. In het midden van de installatie staat een sculptuur die op een graf lijkt. Van Veen laat zien hoe culturele verschillen juist verbindend werken of naar de achtergrond verdwijnen zodra vriendschap tussen personen uit verschillende culturen om de hoek komt kijken. Een herdenkingsmonument waar kwetsbaarheid, verdriet en broederschap gevierd wordt.

Kunstenaars kunnen nu niet-westerse culturele citaten gebruiken zonder er beeldclichés van te maken. Fotografie zou ook een geweldig middel, de machtigste crossculturele beeldtaal, kunnen zijn in het laten zien van culturele verbindingen. Maar het moet dan uiteraard niet ontaarden in de ingedikte visuele beeldclichés, met veel selfies en natuur, zoals die van de volgers van reisfotograaf Chris Burkhard. In het boek 'Hallo witte mensen' van Anouska Nzume wordt de discussie over *culturele appropriation* toegespitst op de beeldclichés met betrekking tot racisme, maar het begrip omvat zo veel meer. Om kunst te begrijpen, die van voorbije tijden en die voortkomt uit de tijd waarin we leven, moeten we ons dit realiseren.

Door de internationalisering van de kunst wordt zelden meer neerbuigend, kwetsend en denigrerend gekeken vanuit een westerse moraal. Binnenkort is er in de Fundatie een tentoonstelling van Jeroen Krabbé geïnspireerd op werk van Gauguin! Ben benieuwd....

Coby van der Neut, kunsthistoricus

'LANG LEVE REMBRANDT'

Het kan bijna niemand ontgaan zijn dat in het jaar 2019 de 350e sterfdag wordt herdacht met een aantal door het Rijksmuseum georganiseerde activiteiten waaronder de TV serie 'Project Rembrandt' en de zomeractiviteit 'Lang leve Rembrandt'.

De competitie 'Lang leve Rembrandt' is begin van dit jaar gestart met een oproep een kunstwerk in te sturen in het

kader van Rembrandt. Maar liefst 8395 amateur en professionele Kunstenaars van jong tot oud uit Nederland en 94 andere landen zonden een werk in.

Ook ik deed mee met deze competitie en zond mijn Rembrandt begin maart in en kreeg het bericht in de derde week van mei dat ik door de jury was geselecteerd voor de finaleronde. Er bleven 600 finalisten over voor de jury om uit deze ingezonden werken een selectie te maken voor de eindronde. In week 25 brachten alle 600 finalisten verdeeld over 4 dagen persoonlijk hun originele kunstwerk naar de jury van het Rijksmuseum in Amsterdam waarvan uiteindelijk 575 finalisten werden geselecteerd. Ik was één van de gelukkigen die de eindronde behaalde.

Alle eindfinalisten kregen een plaats in de Philipsvleugel van het Rijksmuseum om er vanaf 15 juli t/m. 15 september a.s. te exposeren met hun ingezonden kunstwerk.

Alle finalisten met hun partner waren uitgenodigd om bij de feestelijke opening aanwezig te zijn op 15 juli j.l.; de geboortedag van de beroemde meester Rembrandt van Rijn. Het ontbrak aan niets, de deelnemer(ster) werden hartelijk welkom geheten in de openingspeech door de directie en door een zeer trotse Pieter Roelofs (voorzitter

van de jury). Tot slot zong Bennie Jolink het “Lang zal die leven” op Rembrandt!! Na deze feestelijke introductie met koffie en gebak en een tas met informatie togen de genodigden gefaseerd naar de Philipsvleugel om de tentoonstelling te bezoeken.

Ik vond het heel bijzonder, een grotere diversiteit aan Kunstwerken kun je niet bedenken. Kortom, zeer de moeite waard om eens een bezoekje te brengen aan het Rijksmuseum deze zomer.

Veel plezier toegewenst, en natuurlijk; lang leve Rembrandt!!

Leo Schruijer

TOETS INFO

Nieuw promotiefilmpje: Kees Linnenbank heeft een nieuw promotiefilmpje over De Toets gemaakt. Je vindt het op de homepage van onze website: www.detoets.nl

Begin schildersessies: Op maandag 2 september beginnen onze schildersessies weer. We maken jullie er nogmaals op attent dat er ook op de maandagavond, vanaf 19.30 uur, een open ateliersessie is.

De schildersessie op donderdagmiddag komt voorlopig te vervallen. Het bestuur is drukdoende om een goede opvolger voor Herbert Noordijk te vinden.

Jubileumfeest: Vergeten jullie je niet op te geven voor ons jubileumfeest op zaterdag 21 september. Je kunt je inschrijven door vóór 1 september per persoon € 5 over te maken op het rekeningnummer van de Toets: NL70INGB0003179972

Wil je hierbij ook vermelden of je vegetarisch wilt eten.

Belangrijke data:

Zondag 15 september: Historische Doedag (meer info volgt)

Zaterdag 21 september (16.00 uur) Jubileumfeest.

Vrijdag 11 oktober: “De Toets vernieuwt”.

Zaterdag en zondag, 12-13 oktober: Kunstroute Zeist

BUITENSCHILDEREN

Opnieuw is het Carly (& Co) gelukt om een prachtig programma in elkaar te draaien en vast te leggen voor de liefhebbers om in de zomerstop op locatie te schilderen. Voor degenen die het gemist hebben, hier een impressie.

19 juni, Landgoed Kraaybeekhof, Driebergen: Park, prachtige bomen, biologische bloemen- en moestuinen, terrasje aan water.

26 juni, Rhijnauwen: Een ieder jaar terugkerend toppertje met vele mogelijkheden, poortgebouw, mooi landschap, Kromme Rijn, oude duiventil en jaagpad.

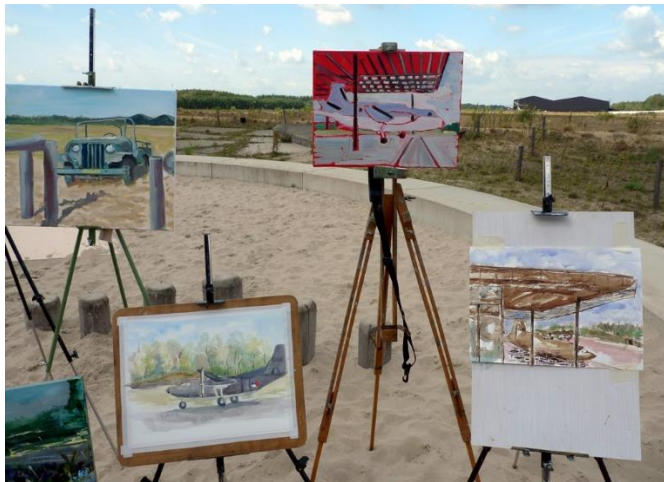
3 juli, Fruitbedrijf Lokhorst, Bunnik: Boerenbedrijf gelegen aan een bocht van de Kromme Rijn. Grote schuren met landbouw voertuigen, doorkijkjes op Kromme Rijn, en aan de andere kant vergezichten richting Uithof, bomenlanen. Achter de schuren is ook een rommelig stukje met afval dat schilderachtig kan zijn.

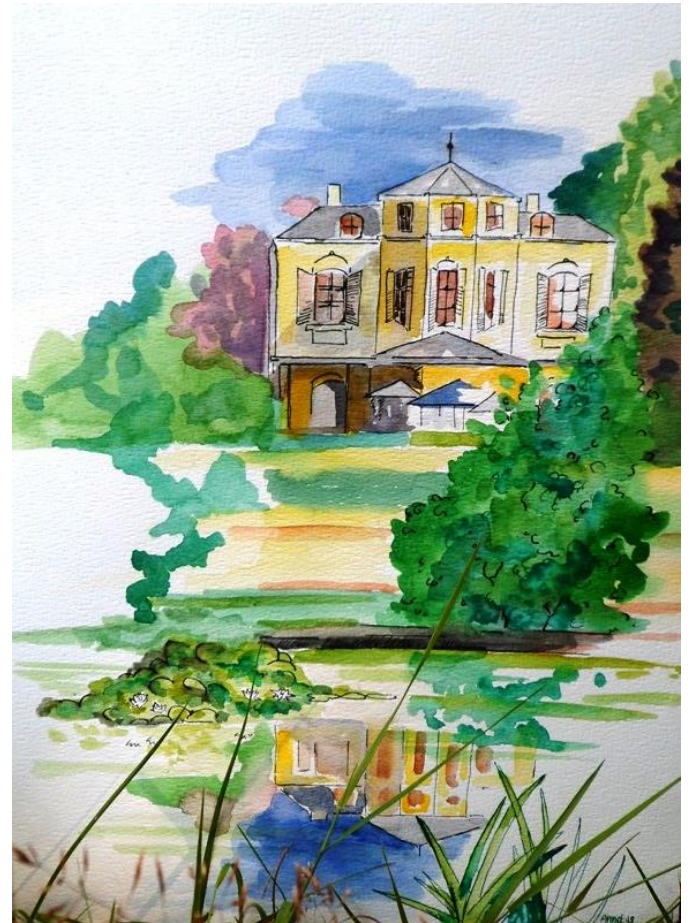
10 juli, Tuincentrum kwekerij Abbing, Zeist: Planten, heesters, bloemen in groeibakken en verkoopstellingen van potten, tuinmeubelen.

17 juli, Nationaal Militair museum, Soest: schilder- en tekenobjecten als legervoertuigen, stormbaan, diverse gevechtsvliegtuigen. En voor wie daar niet van houdt: prachtige natuur, vergezichten over de landingsbaan, bossen en luchtmachtmonument bij stiltetuin.

24 juli, Landgoed Pavia, Zeist: Grote oude beukenbomen, watertje, zicht op villa Pavia, duiventil, bruggetje, bos

31 juli, Van Boetzelaerpark, De Bilt: Inmiddels een vaste locatie in het programma vanwege veelzijdigheid van het park met verschillende soorten bomen, waterpartijen, eenden, ganzen.

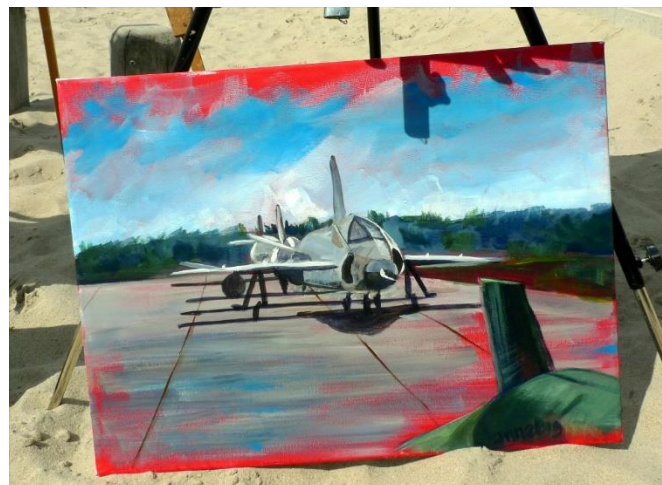
7 augustus, Sint Helenaheuvel, Doorn: Bossen, grasland en heide omzoomd door bomen en struikgewas, waardoor je je bijna op safari waant: wachten op de olifanten en giraffes die de steppe op komen wandelen.

14 augustus, Bunnik, bruggetje over de Kromme Rijn bij de witte huisjes: Fijne plek met zicht op kerkje, witte huisjes, bruggetje, Kromme Rijn, veel kanoërs, dus bewegende beelden voor de liefhebber.

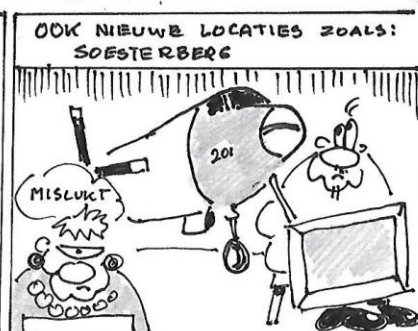
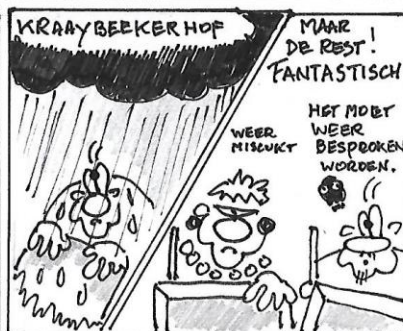
21 augustus, Nationaal Militair museum, Soest, omdat de autosloperij dit jaar uitviel was er een 2^e kans voor degenen die 17 juli verhinderd waren.

28 augustus, Leusder heide op landgoed Den Treek: Ieder jaar een must aan het einde van het buitenschilder seizoen vanwege de bijzondere kleuren. Zelfs in de super droge zomer van vorig jaar bleef een paars waas over het hele gebied. Vergeet dus de kleuren magenta, lila en paars niet mee te nemen was het advies.

Het was weer een groot succes en de redactie werd overspoeld met foto's van het gemaakte werk. Een compilatie van een klein deel daarvan vindt u hier en op bladzijde 20.

De redactie

DR HEINZ. PROD. 2019

HANS DOORTMONT

Programma

Week 36, september

ma	mi	02	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	03	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	03	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	04	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	04	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	04	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	05	keuze d./eigenwerk	mb/db

Week 37, september

ma	mi	09	naaktmodel	ah
di	mi	10	naaktmodel	mb
di	av	10	naaktmodel	jk
wo	mo	11	naaktmodel	ks
wo	mi	11	naaktmodel	mt
wo	av	11	naaktmodel	jh
do	mi	12	naaktmodel	mb/db

Week 38, september

ma	mi	16	stilleven	ah
di	mi	17	stilleven	mb
di	av	17	stilleven	jk
wo	mo	18	stilleven	ks
wo	mi	18	stilleven	mt
wo	av	18	stilleven	jh
do	mi	19	stilleven	mb/db

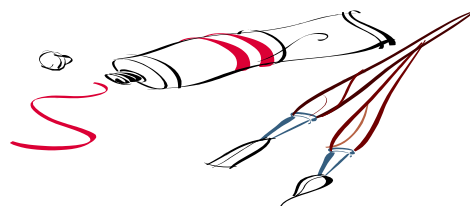
Zaterdag 21 september: 45 jaar De Toets

Week 39, september

ma	mi	23	gekleed model	ah
di	mi	24	gekleed model	mb
di	av	24	gekleed model	jk
wo	mo	25	gekleed model	ks
wo	mi	25	gekleed model	mt
wo	av	25	gekleed model	jh
do	mi	26	gekleed model	mb/db

Week 40, sept./ oktober

ma	mi	30	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	01	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	01	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	02	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	02	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	02	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	03	keuze d./eigenwerk	mb/db

Week 41, oktober

ma	mi	07	naaktmodel	ah
di	mi	08	naaktmodel	mb
di	av	08	naaktmodel	jk
wo	mo	09	naaktmodel	ks
wo	mi	09	naaktmodel	mt
wo	av	09	naaktmodel	jh
do	mi	10	naaktmodel	mb/db

Week 42, oktober

ma	mi	14	stilleven	ah
di	mi	15	stilleven	mb
di	av	15	stilleven	jk
wo	mo	16	stilleven	ks
wo	mi	16	stilleven	mt
wo	av	16	stilleven	jh
do	mi	17	stilleven	mb/db

Week 43, Herfstvakantie

Week 44, oktober

ma	mi	28	gekleed model	ah
di	mi	29	gekleed model	mb
di	av	29	gekleed model	jk
wo	mo	30	gekleed model	ks
wo	mi	30	gekleed model	mt
wo	av	30	gekleed model	jh
do	mi	31	gekleed model	mb/db

Week 45, november

ma	mi	04	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	05	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	05	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	06	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	06	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	06	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	07	keuze d./eigenwerk	mb/db

Open Atelier:

elke dinsdag morgen, maandag- en donderdag avond!

Programma (vervolg)

Week 46, november

ma	mi	11	naaktmodel	ah
di	mi	12	naaktmodel	mb
di	av	12	naaktmodel	jk
wo	mo	13	naaktmodel	ks
wo	mi	13	naaktmodel	mt
wo	av	13	naaktmodel	jh
do	mi	14	naaktmodel	mb/db

Week 47, november

ma	mi	18	stilleven	ah
di	mi	19	stilleven	mb
di	av	19	stilleven	jk
wo	mo	20	stilleven	ks
wo	mi	20	stilleven	mt
wo	av	20	stilleven	jh
do	mi	21	stilleven	mb/db

Week 48, november

ma	mi	25	gekleed model	ah
di	mi	26	gekleed model	mb
di	av	26	gekleed model	jk
wo	mo	27	gekleed model	ks
wo	mi	27	gekleed model	mt
wo	av	27	gekleed model	jh
do	mi	28	gekleed model	mb/db

Week 49, december

ma	mi	02	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	03	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	03	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	04	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	04	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	04	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	05	keuze d./eigenwerk	mb/db

Week 50, december

ma	mi	09	naaktmodel	ah
di	mi	10	naaktmodel	mb
di	av	10	naaktmodel	jk
wo	mo	11	naaktmodel	ks
wo	mi	11	naaktmodel	mt
wo	av	11	naaktmodel	jh
do	mi	12	naaktmodel	mb/db

Open Atelier:

elke dinsdag morgen, maandag- en donderdag avond!

Week 51, december

ma	mi	16	stilleven	ah
di	mi	17	stilleven	mb
di	av	17	stilleven	jk
wo	mo	18	stilleven	ks
wo	mi	18	stilleven	mt
wo	av	18	stilleven	jh
do	mi	19	stilleven	mb/db

Week 52 t/m 01, Kerstvakantie

Week 02, januari

ma	mi	06	gekleed model	ah
di	mi	07	gekleed model	mb
di	av	07	gekleed model	jk
wo	mo	08	gekleed model	ks
wo	mi	08	gekleed model	mt
wo	av	08	gekleed model	jh
do	mi	09	gekleed model	mb/db

Week 03, januari

ma	mi	13	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	14	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	14	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	15	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	15	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	15	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	16	keuze d./eigenwerk	mb/db

Week 04, januari

ma	mi	20	naaktmodel	ah
di	mi	21	naaktmodel	mb
di	av	21	naaktmodel	jk
wo	mo	22	naaktmodel	ks
wo	mi	22	naaktmodel	mt
wo	av	22	naaktmodel	jh
do	mi	23	naaktmodel	mb/db

Week 05, januari

ma	mi	27	stilleven	ah
di	mi	28	stilleven	mb
di	av	28	stilleven	jk
wo	mo	29	stilleven	ks
wo	mi	29	stilleven	mt
wo	av	29	stilleven	jh
do	mi	30	stilleven	mb/db

**TEKEN- EN SCHILDER
VERENIGING
'DE TOETS'
www.detoets.nl**

Atelier: Noordweg Noord 149 b,
3704JG Zeist (toegang via PGGM
Noordweg Noord 150)
Tel.: 06 18695480
IBAN nr.: NL70INGB0003179972
t.n.v. penningmeester De Toets,
Zeist.
(K.v.K.: 40476422)

LESTIJDEN:

's-morgens 10.00-12.00 uur
's-middags 14.00-16.00 uur
's-avonds 20.00-22.00 uur

Met uw pasje krijgt u korting bij:
- Heger & v.d. Berg,
Voorheuvel 76, 3701JG Zeist

Ledenadministratie:

Bert Dekker
Koperslagershoek 15
3981SB Bunnik, 030 7371233
gjdekker@xs4all.nl

Bestuur:

Voorzitter:

Erie Merkus
Fröbellaan 34
3706TH Zeist, 030-6959476
e.merkus@xs4all.nl

Secretaris:

Wim Kemperman
Noordweg 2
3704 GM Zeist, 030-6950826
glasinloodkemperman@xs4all.nl

Penningmeester:

Peter van den Breemer
Nijenheim 13-32,
3704VD Zeist, 030-6959118
pvdbreemer@gmail.com

Culturele zaken:

Rina van Kilsdonk,
Jan Scheplaan 2,
3705 LJ Zeist, 030-6991374
rinavankilsdonk782@gmail.com

Beheer:

Hans Doortmont,
Bergweg 47,3707 AA Zeist,
030-6923970 / 06 40011879
hansdoortmont@outlook.com

Modellenorganisatie:

Martin van der Mey
Nepveulaan 68
3705 LE Zeist 030-6957421
mvandermey@live.nl

PR commissie:

Nel Peek-Barnier
Princes Maximalaan 2
3708ZV Zeist 030-2751647
Nel.barniernl@gmail.com

Toetssteen redactie:

Cees van Es
Petra Knopper
Redactieadres:
ceesvanes@casema.nl

Gastdocenten:

Jan de Haas, jh
De Laagt 6,
3951 KC Maarn, 0615409122
Jandehaas43@hotmail.com
www.jandehaas.com

Jil Klappe, jk
Friedenstr. 15,
47551 Huisberden Dld,
0629031550
jklappe@gmail.com

Margo van Berkum, mb
Couwenhoven 33-34
3703 HE Zeist, 0640683204
margovanberkum@gmail.com

Araz Hama Hussein, ah
Laan van Vollenhove 977
3706 EG Zeist, 06 29234826
arazsivan@hotmail.com

Herbert Noordijk, hn
Bosstraat 56,
3971XG Driebergen, 0612183296
herbertnoordijk@gmail.com

Mascha Teune, mt
Slotlaan 230-2
3701GV Zeist, 0644558816
maschateune@hotmail.com

Kaat Suringa, ks
Haagstraat 70
3581SX Utrecht 06 22610108
kaatsuringa@gmail.com

Heger en van den Berg
Sinds 1922 EEN begrip in Zeist en omstreken

Voorheuvel 76
Tel: 030 69 30 502 www.hegerzeist.nl
Parkeervoorzieningen op 25 meter afstand

**MET SPOED GEZOCHT:
<ADVERTEERDERS VOOR IN DIT BLAD>
HELP ONS DIT BLAD MEER LEVENSVATBAARHEID TE GEVEN!
HET BESTUUR.**

Atelier:
Noordweg Noord 149 b
3704JG Zeist

PERIODIEK, LAAG BTW TARIEF

Om kennis te maken met de vereniging kan tweemaal zonder verplichting een sessie worden meegemaakt. Afwisselend wordt beoefend: stilleven, gekleed model/portret en naaktmodel.

Enige malen per jaar worden bijeenkomsten gehouden, zoals o.a., kunstavonden, workshops, expositie, etc.

De contributie bedraagt € 245,00 per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op IBAN nr. NL70INGB0003179972.

De opzegging van het lidmaatschap dient 1 maand voor het verstrijken hiervan schriftelijk te geschieden.

Algemene informatie: www.detoets.nl

